

Doplňující vydání Rámce

EVA SLOŽILOVÁ

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále v textu bude používán zkrácený název *Rámec*) byl poprvé publikován v roce 2001. Do současné doby byl přeložen do 40 jazyků světa (včetně čínštiny, japonštiny, korejštiny a arabštiny)¹ a s postupem času byly publikovány i doplňující dokumenty, které byly zásadní například pro přiřazování jazykových zkoušek k tomuto externímu standardu (*Manual for Relating Language Examinations to the CEFR*, 2009) nebo pro vývoj jazykových testů a zkoušek (*Manual for Language Test Development and Examining*, 2011).

Jedním z nejnovějších dokumentů, které tuto řadu publikací spojených s *Rámcem* doplňují, je *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors*, 2018 (dále v textu bude používán zkrácený název *Companion Volume*, který můžeme volně přeložit do češtiny jako *Doplňující svazek Rámce*, *Doplňující vydání Rámce*, *Rozšířené vydání Rámce* nebo *Dodatek Rámce*). Příspěvek má za cíl *Companion Volume* stručně představit a upozornit na některé jeho modelové škály a deskriptory, u nichž došlo v porovnání s původním zněním *Rámce* ke změnám, dále na škály, které byly doplněny a rozšířeny, a rovněž na škály zcela nové. Nepůjde ale v žádném případě o jejich vyčerpávající výčet. Příspěvek může pomoci čtenáři vytvořit

¹ Pro překlad *Rámce* do češtiny, tj. pro *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme* z roku 2006 bude dále v textu používáno spojení český překlad *Rámce*.

si globální představu o tom, co lze v *Companion Volume* najít. Důkladné obeznámení se se všemi novinkami tak zůstává buď na čtenáři samotném, nebo spíše na vhodně metodicky vedených seminářích.

1 Vznik *Companion Volume*

Companion Volume je výstupem projektu Divize jazykové politiky Rady Evropy, který byl realizován v pěti fázích v letech 2014–2017 pod koordinací spoluautora původního *Rámce* Briana Northa. Do projektu se v jeho různých fázích zapojilo celkem 190 institucí z 58 zemí světa (včetně například USA, Kanady, Brazílie, Argentiny, Číny, Spojených arabských emirátů či Indie). Českou republiku reprezentovaly celkem 4 instituce, na jejichž půdě byly kromě jiného organizovány semináře zaměřené na validaci nově vyvíjených deskriptorů některých modelových škál – Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze, Centrum jazykového vzdělávání Masarykovy univerzity v Brně, Jihočeská univerzita a Národní ústav pro vzdělávání.

Jednotlivé fáze měly dány jasný cíl a obsah. Především byly původní modelové škály významně doplněny o nové deskriptory. Dále byly vyvinuty škály pro ty oblasti, které v původním vydání *Rámce* z roku 2001 zcela chyběly nebo nebyly plně rozvinuty (např. plurilingvní kompetence a mediace). Zároveň byly podstatným způsobem přepracovány modelové škály pro fonologickou kompetenci. V neposlední řadě byly vyvinuty škály pro znakovou řeč a došlo ke kolaci deskriptorů pro mladé uživatele jazyka.

2 Uživatelský komfort

Companion Volume je v současné době dostupný v online verzi, z čehož vyplývá několik nesporných výhod, které takový formát textu čtenáři nabízí. Především je to celková přehlednost a snadná manipulace, kdy jsou pomocí prokliků z hypertextových odkazů umístěných napříč celým dokumentem rychle dosažitelné důležité dokumenty dostupné online. Podobně najdeme napříč celým textem nejrůznější vysvětlení a doplňující informace. U nově vyvinutých a validovaných deskriptorů doplněných do původních existujících škál přistoupili autoři k barevnému odlišení (modrá barva je určena pro deskriptory z původního *Rámce*, černě jsou doplněny nově validované deskriptory).

3 Změny ve znění některých deskriptorů původních modelových škál

U šestnácti deskriptorů z modelových škál publikovaných v *Rámci* z roku 2001 došlo ke změnám v jejich znění, a to výhradně na úrovních B2

a C2 (ve dvou případech B2+). Tyto změny jsou shrnuty v Příloze č. 7 *Companion Volume* a týkají se především těch deskriptorů, u nichž se zmiňuje rodilý mluvčí jako referenční bod, k němuž se vztahuje popisovaný výkon. Rodilého mluvčího nahrazuje mluvčí cílového jazyka, popř. jiný mluvčí nebo schopný/zdatný mluvčí.

Tyto změny můžeme dokumentovat na několika příkladech.² Modelová škála *Porozumění interakci mezi rodilými mluvčími* (český překlad *Rámce*, kap. 4, s. 68) touto změnou získá novou formulaci – *Porozumění interakci mezi rodilými jinými mluvčími*. Deskriptor na úrovni B2 v této škále potom bude analogicky mít následující podobu:

S určitým úsilím dokáže pochytit většinu toho, co se kolem něj říká, ale může mu/jí připadat obtížné účastnit se aktivně diskuze s několika rodilými mluvčími cílového jazyka, kteří žádným způsobem svoje vyjadřování nepřizpůsobují.

Podobně bude změněn i deskriptor na úrovni B2+ ze stejné škály:

Dokáže sledovat živý rozhovor mezi rodilými mluvčími cílového jazyka.

Další změny najdeme u několika málo deskriptorů na úrovni C2, u nichž byly zmírněny některé absolutní výroky týkající se popisovaného výkonu. Modelová škála *Poslech v živém publiku* (český překlad *Rámce*, kap. 4, s. 69) má pro deskriptor na úrovni C2 následující znění: „Dokáže sledovat s porozuměním odborné přednášky a prezentace, ve kterých je vysoký stupeň hovorových a regionálních výrazů nebo méně běžné terminologie.“ Důvodem pro změnu v tomto deskriptoru je výskyt slovního spojení „vysoký stupeň“, proto by jeho výsledná podoba mohla mít následující podobu:

² Pro větší přehled byly příklady původního znění deskriptorů převzaty z českého překladu *Rámce*, a ne z anglického originálu, takže změny uvedené v anglickém textu *Companion Volume* mohou být aplikovány přímo na české znění deskriptorů.

Dokáže sledovat s porozuměním odborné přednášky a prezentace, ve kterých se vyskytují hovorové a regionální výrazy nebo méně běžná terminologie.

4 Doplnění původních škál

Původní modelové škály z vydání *Rámce* z roku 2001 byly na mnoha místech doplněny o nové deskriptory. Tato doplnění se mohou týkat kterékoli z úrovní A1–C2, jedna úroveň byla dokonce k šesti původním přidána. Jedná se o úroveň Pre-A1 (nižší než A1), která se tak u většiny škál stává nejnižší popisovanou úrovní. Příklad deskriptoru této úrovně je převzat z modelové škály *Poslech hlášení a pokynů (Listening to announcements and instructions, Companion Volume, s. 58)*:

Pre-A1	Can understand short, simple instructions for actions such as 'Stop,' 'Close the door,' etc., provided they are delivered slowly face-to-face, accompanied by pictures or manual gestures and repeated if necessary.
--------	--

O nové deskriptory byly výrazněji posíleny i některé tzv. plusové úrovně. Následující příklad je ze stejné modelové škály (*Listening to announcements and instructions, Companion Volume, s. 58*) a demonstruje jednak doplnění úrovně A2 o jeden deskriptor, jednak zařazení nových deskriptorů pro úroveň A2+:

A2	Can understand and follow a series of instructions for familiar, everyday activities such as sports, cooking, etc. provided they are delivered slowly and clearly.
	Can understand straightforward announcements (e.g. a telephone recording or radio announcement of a cinema programme or sports event, an announcement that a train has been delayed, or messages announced by loudspeaker in a supermarket), provided the delivery is slow and clear.
	Can catch the main point in short, clear, simple messages and announcements.
	Can understand simple directions relating to how to get from X to Y, by foot or public transport.
	Can understand basic instructions on times, dates and numbers etc., and on routine tasks and assignments to be carried out.

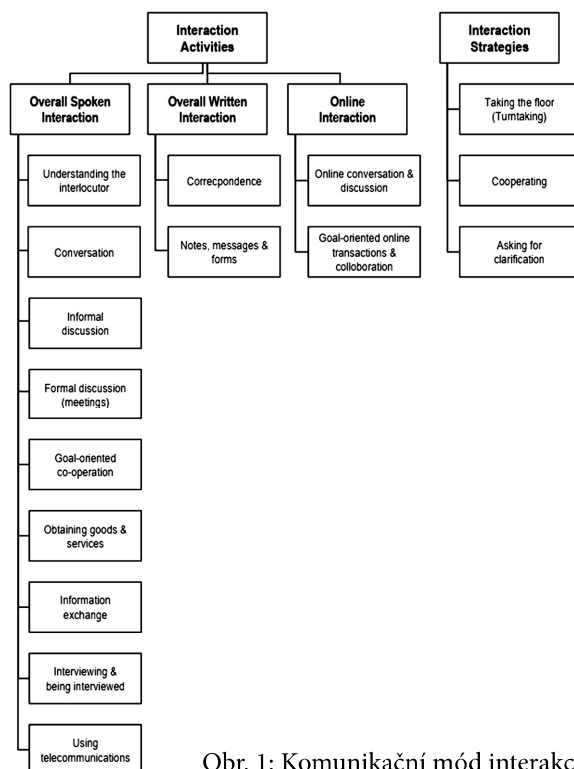
5 Nová škála pro ovládnutí zvukové stránky jazyka

Významnou změnou je nově vytvořená škála pro ovládnutí zvukové stránky jazyka. Původní podoba této škály byla problematická a její interpretace při tvorbě hodnotících škál pro dovednost mluvení nejednoznačná (osobní zkušenost autorky příspěvku). Nová koncepce škály sleduje důsledně a konzistentně tři linie: celkové ovládnutí zvukové stránky jazyka, výslovnost a prozodické prostředky.

6 Přehlednost celkové struktury

Companion Volume vychází ze stejné filozofie jako původní *Rámec*. Tradiční model čtyř řečových makrodovedností (poslech, čtení, psaní, mluvení) je i zde nahrazen konceptem komunikačních jazykových činností a strategií, které jsou prezentovány prostřednictvím čtyř komunikačních módů (recepce, produkce, interakce a mediace). V porovnání s původním *Rámcem* využívá *Companion Volume* mnohem více přehledných tabulek, v nichž jsou jednotlivé modelové škály seskupovány podle toho, do jakých činností, strategií a komunikačních módů patří.

Jako příklad uvádíme přehlednou tabulku pro modelové škály patřící do komunikačního módu interakce (*Companion Volume*, s. 82). Z tabulky zřetelně vyplývá, jakých komunikačních činností se interakce týká v celkem třech kategoriích (interakce mluvená, psaná a online) a jaké interakční strategie se dají využít.

Obr. 1: Komunikační mód interakce

7 Mediacie

Jak bylo uvedeno v předchozí části příspěvku, mediace je jedním ze čtyř komunikačních módů, s nimiž *Rámec* pracuje. Ve vydání z roku 2001 je mediace charakterizována takto (*Rámec*, s. 14):

Jak z hlediska recepce, tak z hlediska produkce umožňuje písemné a/nebo ústní zprostředkování komunikace mezi osobami, které nejsou z nějakého důvodu spolu schopny komunikovat přímo. Překlad nebo tlumočení, parafráze, shrnutí nebo záznam zprostředkovávají dalšímu účastníkovi komunikace přeformulování původního textu, ke kterému tento další účastník nemá přímý přístup. Mediační (zprostředkovávací) jazykové činnosti, jejichž náplní je zpracování, eventuálně přepracování původního textu, zaujímají důležité místo v běžném jazykovém fungování naší společnosti.

Z uvedeného citátu je zřejmé, že vnímání mediace je v *Rámci* omezeno na několik málo činností (překlad a tlumočení, parafráze, shrnutí, záznam). Stručné charakteristice mediačních činností a strategií je věnována podkapitola 4.4.4 (tj. asi stránka a půl textu), samostatné modelové škály pro mediaci v *Rámci* nenajdeme. Koncept mediace plně rozvíjí až *Companion Volume*, který představuje celkem 16 modelových škál pro mediační aktivity a 5 škál pro mediační strategie. Vedle škál pro zprostředkování textu najdeme i škály pro zprostředkování konceptů a komunikace.

8 Další příklady nových modelových škál

Speciální místo zaujímají v *Companion Volume* modelové škály pro plurikulturní a plurilingvní kompetenci. Prostor je věnován také kreativním textům a literatuře (modelové škály *Čtení pro zábavu*, *Vyjádření osobní reakce na tvůrčí texty*, *Analýza a kritika kreativních textů*) a online aktivitám (*Online konverzace a diskuse*, *Online transakce a spolupráce*).

V případě deskriptorů pro mladé uživatele jazyka byl zvolen speciální přístup. Došlo ke kolaci deskriptorů *Rámce* a *Evropského jazykového portfolia*, u nichž byla posuzována relevantnost pro dvě věkové kategorie (7–10 let a 11–15 let).

V neposlední řadě je přímo v *Companion Volume* zařazeno celkem 7 škál pro znakovou řeč a prokliky na *ProSign Project* všude tam, kde byly deskriptory adaptovány pro znakovou řeč.

9 Závěr

Příspěvek neměl ambice představit čtenářům *Companion Volume* v jeho plné šíři. Tuto roli již převzaly nebo v budoucnu teprve přvezmou obeznávací semináře, jejichž lektori budou pracovat s takovou mírou detailu obsahu tohoto dokumentu, která bude odpovídat potřebám či požadavkům účastníků. Pokud čtenář získal představu, co ho na takových obeznávacích seminářích může čekat, nebo pokud získal motivaci k tomu, aby si doplňující vydání *Rámce* sám přečetl či nastudoval, pak příspěvek splnil účel, pro který byl napsán.

LITERATURA

2001 *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. 2001. První vydání. Cambridge: Cambridge University Press

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors. Council of Europe, 2018.

Dostupné z: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> [1. 2. 2019].

Manual for Language Test Development and Examining. For the use with CEFR. Produced by ALTE on behalf of the Language Policy Division, Council of Europe, 2011. Dostupné z: <https://rm.coe.int/manual-for-language-test-development-and-examining-for-use-with-the-ce/1680667a2b> [1. 2. 2019].

Relating Language Examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). A Manual. Strasbourg, Language Policy Division, 2009. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680667a2d> [1. 2. 2019].

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. 2. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 8024414252. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky> [1. 2. 2019].